

Το αστικό τοπίο της Άνω Πόλης Θεσσαλονίκης

Το τοπίο στη λογοτεχνία

Γιώργος Ιωάννου, «Ψηλά στο Εσκή Ντελίκ», από τη συλλογή: *Η μόνη κληρονομιά*, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1974.

«...Λίγες μέρες μετά το γάμο, όταν επιτέλους ξεμέθυσαν οι γαμπροί, παρουσιάστηκαν τ' αντρόγυνα με τα καλά τους και τα στεφανοχάρτια τους στην παντοδύναμη επιτροπή, που μοίραζε οικόπεδα και σπίτια. Εκεί, αφού περιεργάστηκαν με μάτι γελαστό γαμπρούς και νύφες, τους πρότειναν σπίτια στην Τούμπα, όπου ο Εποικισμός έχτιζε πανομοιότυπα οικήματα για τους πρόσφυγες. Αρνήθηκαν· η Τούμπα έπεφτε πολύ μακριά, είπαν. [...] Τους είπανε για την Καλαμαριά· τους πρόσφεραν παραθαλάσσια οικόπεδα στην Αρετσού, στη Νέα Κρήνη. Μα, αποκεί έπρεπε να περπατάς μισή μέρα, ώσπου να φτάσεις στην πόλη.

[...]

Κι' έτσι, όταν τους μίλησαν για ένα μεγαλούτσικο οικόπεδο ψηλά, κοντά στα κάστρα, στο Εσκή Ντελίκ, κοιτάχτηκαν αναμεταξύ τους και αμέσως είπαν: “Ναι, αυτό το θέλουμε”. Και πραγματικά, όταν το είδαν από κοντά, διόλου δεν μετάνιωσαν. Μπορεί να ήταν ανηφοριά και ερημιά σε κείνους τους μαχαλάδες, με τα καλοχτισμένα τείχη έδιναν σιγουριά και ζεστασιά στο μέρος. Ύστερα, είχες όλη την πολιτεία σα πόδια σου, που όσο και αν ήταν ξένη, ήταν όμως καμαρωτή. Κατάγονταν από μέρη, που ως τις τελευταίες στιγμές ήταν βυζαντινά, οχυρωμένα γερά απ' τους αυτοκράτορες, κι αγαπούσαν να βλέπουν τείχη και κάστρα. Ο χτίστης, ιδιαίτερα, μουρλάθηκε απ' τη χαρά του, σαν χάιδεψε τα καλοκαμωμένα και σκουριασμένα απ' την πολυκαιρία –και τα αίματα ίσως- τειχιά και το μάτι του στοργγύλεψε από ευχαρίστηση, σαν είδε πως σε πολλές μεριές υπήρχε σωριασμένη άφθονη εκλεκτή πέτρα για να χτίσεις όχι σπίτι μα κάστρο ολόκληρο. Η αλήθεια είναι πως ήρθαν αργότερα περιστάσεις, που βλαστήμησαν την ώρα και τη στιγμή που σκαρφάλωσαν σ' εκείνα τα μπαϊρία. Το ανέβασμα με τη ζέστα και τον ιδρώτα να τρέχει ποτάμι ή το χειμώνα το κατέβασμα με τη μεγάλη παγωνιά ήταν σωστό μαρτύριο. Το κατηφορικό καλντερίμι έρχονταν και περιχύνονταν με κρύσταλλο, που γλιστρούσε διαβολεμένα. Έκαμνε πολύ γερές παγωνιές τότε.»

Χρόνης Μίσσιος, ...Καλά, εσύ σκοτώθηκες νωρίς, Εκδόσεις Γράμματα, Αθήνα 1985.

«...Τελευταία είχαμε υπαχθεί απευθείας στο αρχηγείο του Δ.Σ. και δρούσαμε σαν τμήμα του Δημοκρατικού Στρατού μέσα στην πόλη. [...] Κουβεντιάζουμε για το που θα βγούμε, προτείνω την Άνω Πόλη· ξέρεις, πολλά στενοσόκακα, καλντερίμια, στροφές και καβάντζες, συμφωνούμε, εντάξει, πάμε... Αποφασίζουμε να φωνάξω εγώ, και οι άλλοι να κρατάνε τσίλιες. [...] Πάμε, διαλέγουμε το μέρος, πιάνουν τα πόστα τα παιδιά, κι αρχίζω να φωνάζω· είμαι στη μέση περίπου του συνθήματος, όταν από την πλευρά του Διονύση ακούω πυροβολισμούς. [...] Κάνω προς τ' απάνω, ο δρόμος μπροστά μου κάνει μια απότομη στροφή. Θέλω πέντ' έξι μέτρα ακόμη για να φτάσω, όταν ακούω βήματα και φωνές· γυρίζω πίσω, στα δεξιά μου βλέπω ένα δρομάκι πολύ στενό, όλο ζικ ζακ, ευτυχώς φοράω λαστιχένια παπούτσια, μπαίνω στο δρομάκι, δυστυχώς βγάζει σ' έναν φαρδύ, ολοφώτιστο δρόμο που σίγουρα θα είναι πιασμένος. [...] Στα δεξιά μου είναι ένας τοίχος, κάνα δυό μέτρα ύψος. Σκαρφαλώνω, κλείνει ένα μπαξεδάκι, ζυγιάζομαι και πηδάω. Όπως είναι θεοσκότεινα, πέφτω πάνω σε κάτι ντενεκέδες με λουλούδια· καθώς είναι γεμάτοι με χώμα, δεν κάνουν πολύ σαματά, αλλά το αριστερό μου πόδι δεν μπορώ να το πατήσω. [...] Μόνο μια πολύ καλή τύχη μπορεί να με γλυτώσει. Ξέρεις, η Άνω Πόλη στο ενενήντα τοις εκατό είναι δικιά μας, με την τρομοκρατία όμως πόσοι να μείνανε και πόσοι τολμούν να σε φυλάξουν. Αν έπεσα σε κανένα καλό σπίτι, μπορεί και να γλυτώσω... Η αυλούλα είναι σχεδόν τέσσερα επί τέσσερα, δεξιά και αριστερά τυφλοί τοίχοι σπιτιών, πίσω μου είναι ο τοίχος που πήδηξα και μπροστά μου βλέπω μια πόρτα· αριστερά και δεξιά ένα παραθυράκι που βγάζει μια αχνή ανταύγεια από φως. Σέρνομαι προς τα κει και προσέχω καλύτερα. Το φως πρέπει να είναι από καντήλι, γιατί έχει ένα ελαφρό τρέμουλο. Το παράθυρο έχει δυό παραθυρόφυλλα, και το καθένα χωρίζεται σε δυό τζάμια. Τα κάτω τζάμια έχουν από ένα άσπρο κεντητό κουρτινάκι. Η βροχή έχει δυναμώσει. Σέρνομαι προς την πόρτα, το μάτι μου λοξά πιάνει μια φευγαλέα κίνηση πίσω απ' το κουρτινάκι.»